

30. *Hasznos Multságok*, 1832. I. 51. — Fried István magyar fordításában közli: *Szomszédnépi kapcsolataink*, 209.
31. *Anuarul* 1921—22, 132.
32. Pach Zsigmond Pál: *Széchenyi és az Alduna-szabályozás 1830—32-ben*. Az MTA II. OK, 1976. 2—3:143—173.
33. I.m. 152.
34. *Hronka* (podtatranská) II. 1. 1937. 46.
35. Széchenyi István *Válogatott munkái* II. Bp., 1903. 258—264. In: *Szomszédnépi kapcsolataink*, 217—220.
36. Széchenyi István *Válogatott munkái* II. Bp., 1903. 258. I.m., 217.

A tanulmány szerzője ezúton mond köszönetet Kovács Péter c. főiskolai tanárnak és Miskolczi Ambrus tanszéki kutatónak filológiai kérdésekben és az anyaggyűjtés során nyújtott segítségükért.

VEZÉR ERZSÉBET

Emil Isac és a magyar progresszió

Levelézése Jászi Oszkárral

Emil Isac közvetlen kapcsolata a *Huszdik Század* és a *Nyugat* körével román kutatók (Ion Brad) véleménye szerint is 1913-ban kezdődött. De bizonyára már sokkal régebben élénk figyelemmel kísérte a magyar progresszió pozitív megnyilvánulásait a nemzetiségi kérdésben.

A kapcsolat felvételére az alkalmat Goga cikke (*A magyar nemzeti kultúra — anakronizmus*. Románul, 1912. december 25./1913. január 7.) szolgáltatta, mely a magyar irodalmat elnemzetietlenedéssel vádolta. Isac Ignotushoz intézett nyílt levél formájában utasította vissza Goga vádjait egy román lapban, ahonnan a *Világ* is átvette (1913. március 9.). Ebben már kifejezésre juttatja szolidaritását az egész magyar progresszióval. „...testvéri vonzalmat érzek ön iránt — írja Ignotusnak — és egyáltalán a »Nyugat« iránt.” De arról is biztosítja Ignotust, hogy a haladó szellemű románok nem osztják Goga nézeteit: „Ha ön a progresszív románság szellemi vezéreit megkérdezi, pl. Rădulescu-Motru, Densusianu, Thiron egyetemi tanárokat, meg fogja látni, hogy ezek más véleményen lesznek az új magyar litteratúráról. *Densusianu* professor, aki Bukarestben a román nyelv és irodalom egyetemi tanára, úgy lapjában, a »Viața Noua«-ban, mint egyetemi előadásain, a legszebben nyilatkozott az új magyar írókról.” Ignotus válaszáat a *Nyugat* (1913. I. 496.) közli: „Köszönöm a tiszta kultúrlevégőt, mely leveléből felénk árad. [...] S köszönöm a baráti és testvéri szeretetet, mellyel velünk a kultúrának, a művészetnek, az egyéni tehetőségnek s az emberi összetartozandóságnak tiszteletében találkozik.”

Emil Isac haladó nézeteit a *Huszdik Század* köre előbb is ismerhette, mert Braun Róbert már 1913. február 1-én tőle kért levélben tanácsot a Gogának előbb idézett cikkére adandó válasz ügyében. És Braun Róbert tudta, hogy jó helyre fordul kérdéseivel: „Helyes-e az a fölfogás, hogy Goga Oktávián a román irodalomban a városi költészettel szemben a falut képviseli — kérdezi Isactól —, és hogy kultúrérték tekintetében visszaesést jelent Eminescuhoz képest. [...] Ki kell emelnem, hogy e nézettel egyáltalán nem akarom esztétikailag lebecsülni Gogát. Csupán azt hiszem, hogy kulturális tekintetben konzervatív álláspontot képvisel, és hogy ezek a kellemetlenségek, melyeket pl. Budapestről mond, tulajdonképpen a városnak szólnak általában.” És mint Braun válaszból (*Huszdik Század*, 1913. február) kiderül, bőségesen fel is használta Isac tanácsait. Braun Róbertnek a *Huszdik Században* közzétett *Nyilatkozata* (1913. március) azonban arra vall, hogy Isac igazi jelentőségét ők is csak most mérhették fel.

Ettől kezdve Isac és a *Huszdik Század* köre kölcsönös figyelemmel kísérték egymást. Isac rendszeresen ír a *Nyugatba*, a *Huszdik Századba* és a *Világba*. 1913 őszén a *Noua revistă română* részére közvetíti magyar haladó barátainak részvételét egy ankéton, többek közt Jászi hozzászólását *A Balkán-kérdés a művelt Európa előtt* című ankéthez.

Az idézett Goga-cikkre Ady is válaszolt 1913 májusában a *Nyugatban* (Goga Oktávián vádjai. II. 789.). Bizonyára előtte sem volt ismeretlen Isac pozitív megnyilvánulása e kérdésben, mert már az év szeptemberében baráti levelezést kezd vele.

Mint az alább közlendő levélből is kiderül, Jászi és Isac között már régebben is folyt levelezés, de az első Jászi-levél 1917-ből maradt fenn Isac hagyatékában. 1917. november 19-én Lesznai Anna nyugtázza Jászi nevében Isac levelét, mert Jászi ekkor a Tartós Béke Liga berni kongresszusán volt. Hazatérte után Jászi 1917. december 17-i kelettel a következő levelet írja Isacnak:

„Kedves Uram, Megérkeztem, és nagyon örültem a Világba írt levelének. A lapban fogok rá érdemlegesen válaszolni, de addig is köszönöm belém helyezett bizalmát.

Kérem, közölje velem, hogy van-e még szüksége arra a bizonyítványra, melyet egy régi levelében említ. Ha igen, azonnal küldöm. Melegen üdvözlő tiszteelő híve Jászi Oszkár.“

Az említett levelek: a *Világ* november 28-i számában *Levél Jászi Oszkárnak* és december 16-án a *Károlyi Mihály* című tárca, melyet szintén levél formájában írt Isac. Az első valósággal hódolat a nemzetiségek ügyéért küzdő Jászi Oszkárnak: „Hogy én most Önnek írok — olvashatjuk többek közt — és Önhöz adresszálom a leveletem, annak két oka van, az egyik, hogy Önt évek óta szeretem, a másik — s ez a fontosabb —, hogy Önt most már nemcsak szeretem, de elragadtatással nézem ténykedéseit. Az Ön prófétikus működését már egész Európában ismerik, s most, hogy Ön Bernben a világ ítélőszéke elé viszi azt, ami eddig a Világ nyilvánosságán keresztül vált ismeretessé, most, hogy alkalma van Európa ítéletét provokálni nemzetiségi politikája felett, kétszeres örömmel kell tekintenünk úgy mi a nemzetiségek, mint a magyarok az Ön működése elé. [...] Nekünk nemzetiségeknek az Ön neve az utóbbi hónapokban úgy csendült fel, mint egy biztató harangszó, az Ön neve számunkra erőteljes védelmet jelentett, az Ön írásán keresztül nyilatkozott meg a demokratikus Magyarország.“

A második levélben Károlyi érdemeit méltatja Isac meleg szavakkal: „Ön fejét büszkén hordozhatja majd, mert Önnek testvérei és rokonai és barátai azok lesznek, akik a világot címer nélkül uralják: a jog, az emberszeretet, a szabadság emberei.“

Az érdemleges válasz, melyet Jászi levelében ígért, a *Világ* december 20-i számában jelent meg vezércikként, *Tanulságok* címmel. Ebben Jászi figyelmezteti Isacot, hogy túl vérmes reményeket fűzött Bernhez: „Bern Európa lelkiismeretének alig hallható szava volt.“ De bízik a történelem logikájában: „S miként Oroszországban a nagyvezérek és hadseregszállítók mohó nekiiramodása egy a francia forradalomnál is nagyobb és termékenyebb demokratikus tömegmozgalomba torkolt be: azonképpen ugyanazon logikával és kikerülhetetlenséggel folytatódni fog ez a mélységes átalakulás mindenütt a világon, ahol elnyomott népek és kifosztott tömegek élnek [...]“. Es azzal zárja cikkét, hogy „az igazság útban van“.

Ezután már csak Jászi emigrációja idején írt levelek maradtak fenn, és pedig Emil Isac levelei a New York-i Columbia Egyetem Butler-könyvtárában őrzött Jászi-hagyatékban, Jásziéi pedig a kolozsvári Emil Isac Emlékműzeumban.

1921. június 3-án Jászi Bécsből írja a következő levelet Isacnak:

„Igen tisztelt Barátom. A mellékelt nyílt levélhez (melynek közzétételét az Adevérulban kérem) a következő magántermészetű dolgokat fűzöm, véleményét, esetleg szíves támogatását kérve.

Mint megírtam, nyomorban ugyan nem élek, de bizony budgetem meglehetősen szűkös, csekély megtakarított pénzemet már feléltam, s úgy látszik az emigráció még nagyon soká fog tartani. Ily körülmények között valami megfelelő tevékenység után kell nézmem.

Dr. Szende Pál barátommal, a jeles szociológussal, aki mint bizonyára emlékszik, pénzügyminiszter volt a Károlyi kabinetben, s aki velem osztja meg a honatalanság bajait, arra a gondolatra jutottunk, hogy vajon nem volna-e lehetséges Erdélyben a nagyobb [...] városokban (pl. Kolozsvár, Arad, Nagyvárad, Temesvár, Lugos, Marosvásárhely, Szatmár, Brassó, N. Szeben, stb.) egy *felolvasó tournée*-t tartani. Természetesen kerülnénk a napi politikai vonatkozásokat, de azért aktuális társadalmi témákat választanánk.

Szende témái: 1. Középeurópa válsága; 2. Kis államok jövője; 3. A jövő fejlődés útjai.

Az enyémekek lehetnének: 1. Imperializmus és Pacifizmus; 2. Európa három útja; 3. Kommunista és liberális szocializmus; 4. A népek önrendelkezési joga; 5. Ady küldetése.

Azt hiszem, hogy ha egy jó impresszárió akadna, nemcsak neki lehetne elegetendő haszna a dologból, de a mi számunkra is maradna annyi jövedelem, mely (a nagy valuta differencia mellett) hosszabb időre biztosítaná existenciánkat. E mel-

lett a körútnak nagy kulturális jelentősége is lehetne, s talán az első közeledés volna a magyar és a román intelligencia között.

Őn mint a színházak direktora*, leginkább megítélheti, hogy vajjon életképes-e ez az eszme? mely időpontban volna leginkább megvalósítható? Szendével együtt csináljuk meg az utat, avagy osszuk fel a városokat a tournée alkalmával?

Amennyiben a tervet realizálhatónak találná, s azzal foglalkozni szíves volna, a legnagyobb tapintatra volna szükség. Szükséges volna ugyanis, hogy *magyarok és románok egyaránt* szívesen lássák az eszmét. (Természetesen progresszív és nyílteszű magyarokra gondolok). Talán a *Keleti Újság* (ha jól emlékszem így hívják a nem zionista orgánomot) szerkesztősége is érdeklődne a terv iránt, különösen régi jó munkatársam[,] Kádár Imre.

Ennek kapcsán egy másik terv is foglalkoztat bennünket. A magyar demokrácia legnagyobb baja, hogy az utódállamok közvéleménye vajmi keveset tud az igazi magyar helyzetről. Azt gondoltuk tehát, hogy a *kölcsönös megértés szempontjából nagyon üdvös volna, ha két nagy bucaresti progresszív lapot állandóan tudósítanánk a magyar helyzetről*. Természetesen nem riportra gondolunk, hanem kisebb politikai essaykre és helyzet képekre. Azt hiszem, hogy az illető lapoknak is csak kelleme lehetne, ha két magyar ex-miniszter állandóan ismertetné a magyar kultúrproblémákat. Hidat lehetne így verni a román és a magyar demokratikus közvélemény között.

Ez a terv az illető lapoknak nem kerülne többbe, mint bármely szintelen bucaresti cikkük, míg nekünk a valuta differencia mellett komolyabb tétel volna.

Íme kedves Uram, ez az a két terv, melyet figyelmébe ajánlok. Ugy-e nem veszi alkalmatlanokdásnak? Ha merőben magánügy volna, nem is zavarnám vele. De úgy érzem, hogy ebben az esetben a közérdek szigorúan összeesik a magánérdekkel. Ha Ön is így látja, kérem foglalkozzék mindkét dologgal.

(A tournée-hoz természetesen előbb kikérném az illetékes román tényezők hozzájárulását.)

Szíves fáradozásait előre is megköszönve, őszinte rokonszenvvel üdvözli tisztelő híve Jászi Oszkár.

* Talán legegyszerűbb volna az Ön színházaiban tartani meg az előadásokat."

Isac 1921. július 2-án válaszol Jászinak:

„Kedves Uram, Most érkeztem haza Bucarestből, ahol alkalmam volt beszélni az Ön dolgában. Goga Octavian azt üzeni általam, hogy nagyon szívesen várja Önt turnéra. Osztok véleményében Groza erdélyi miniszter is. Goga július 15-ig Bucarestben lesz, azontúl Csucsán. Kérem engem azonnal értesíteni elhatározásáról. Az »Adevărul« igazgatójával szintén beszéltem, kész örömmel veszi a cikkeit. Csak arra kért, hogy rövid írások legyenek, mert a lap rettentően agyon van halmozva anyaggal. Mint látja, a Horthy-ellenes propagandát én nagyon támogatom. Végre a kormány is belátja, hogy kivel van dolga.

Kérem, legyen olyan szíves és bocsásson rendelkezésemre minden anyagot, amelyet felhasználhatok a román közvélemény előtt, hogy a fehér magyar reakciót igaz világitásban mutathassam be. Remélem, mégiscsak megdől a bálvány, és Önök integrálva lesznek jogaikban. Mit csinál Lovász és Garami? A Jövőt újra beengedik, de — mint örömmel értesítem — a budapesti kurzus lapok bejövetele megszünt. Igaz tisztelettel híve Emil Isac.“

A turné 1923. május 12-e és június 2-a között valósult meg, mint ez Jászi naplójából kiderül. Ekkor járt Bukarestben és Erdélyben. Nagykárolyból feleségének küldött lapját találtuk hagyatékában: „Hogy szeretném neked megmutatni a szülőföldemet! [...] Jobban megértenél, ha ismernéd a gyökereimet.“ Az erdélyi magyar sajtóban több nyoma is van a látogatásnak, éspedig a *Keleti Újság* 1923. május 17-i számában Paál Árpád cikke: *Jászi Oszkár nálunk*, ugyancsak a *Keleti Újság* május 25-i számában egy interjú: *Kérdéseink Jászi Oszkárhoz*, és a marosvásárhelyi *Tűkör* május 27-i számában: *Jászi Oszkár Marosvásárhelyen*. Az *Adevărul*-ban megjelent Jászi-cikkekre azonban romániai kutatóknak kellene fényt deríteniük.

1921. augusztus 25-én Jászi Ormos Ede szociáldemokrata újságíró érdekében fordul Isachoz közbenjárásért:

„Kedves Uram és tisztelt Barátom, Legyen szabad pártfogását kérem a következő ügyben: Van egy derék barátom és munkatársam, Dr. Ormos Ede, jelenleg emigráns társam is. Jeles író, képzett ügyvéd, tiszta jellemű ember. [...] családjával valósággal nyomorog. Valaki azt mondta, hogy talán az Ön pénzügyete felhasználhatna ilyen kiváló erőt. (Vagy talán a székelyföldön a közigazgatásban lehetne elhelyezni?) Mindenképp nagyon megérdemelné az Ön támogatását. Nemcsak

emberileg tenne jót velem, de az erdélyi kultúrának is, engem pedig igen lekötelezne szíves intervenciójával. Melegen üdvözli tisztelő híve Jászi Oszkár."

Isac válasza 1921. augusztus 31-én kelt:

"Kedves és szeretett Uram, Szép cikkét tegnap kaptam kézhez, s amint tehetem, közölni fogom. Igen hasznos szolgáltatást tesz az ügynek az ily írásokkal, s kérem, írjon, amikor teheti. Alkalmam volt Groza miniszterrel Önről hosszabban beszélni. Mint ígérte, minisztertanács elé viszi az emigráció kérdését. Addig is kérem, ne üljön fel az ostoba híreszteléseknek: Románia Önt bármikor tisztelettel és becsüléssel várja.

Dr. Ormos ügyében megpróbálom a közbenjárást. De talán Önt rosszul informálták, mert pénzügyzetem nincs, sőt még összekötetésben sem vagyok ilyennel — sajnos. Vagyoni viszonyaim nem engednek ily luxust.

Mint láthatja, az Ön jóslata Nyugat-Magyarország kérdésében is bevált. Sajnálom, hogy nincs itt Take Jonescu (Vichyben nyaral), most megmondhatnám neki is, mily végzetes hiba a román politika részéről, támogatni Horthy barbár és anti-kulturális irányzatát. Sajnos, az európai közvélemény a bolsevizmustól való félelemben akármilyen antidemokratikus irányzatot kész támogatni, s így a militarista Magyarországot is oly kivételes jóakarattal kezeli, amely minden demokratát felháborít. De hát Ön saját szenvedéseiből ismerheti már e konstataciót.

Igen lekötelez, ha néha napján szíves lesz és impresszióit számunkra papírra veti. Igaz híve Emil Isac."

A levélben ismét egy Jászi-cikkről van szó, melyet fel kellene kutatni román lapokban, feltehetően az *Adevărulban*. Take Jonescuról, aki ekkor Románia miniszterelnöke volt, Isac nagy elismeréssel írt a *Nyugat* 1914-es évfolyamában (II. 394.), a modern Románia legnagyobb diplomatájának mondta.

1921. szeptember 16-i kelettel pár soros levelet küld Isac, melyben Goga meghívását tolmácsolja Jászinak. Erre válaszol Jászi szeptember 29-i levelével:

"Igen tisztelt és kedves Uram, Engedje meg, hogy e sorok átadóját, Dr. Ormos Ede barátomat, a Huszadik Század régi és intim munkatársát szíves jóindulatú figyelmébe ajánljam.

Dr. Ormos, mint publicista Kolozsvárt fog letelepedni s meg vagyok róla győződve, hogy működése a román-magyar kibékülés ügyére nézve áldásos lesz.

Epp e percben veszem szeretetre méltó levelét, mellyel Goga miniszter úrra hivatkozva Erdélybe hív. Tournée tervemre vonatkozólag cluji magyar barátaim információit várom, de mindeddig Kádár nem válaszolt. Mindenesire nagy óvatosságra van szükség, nehogy ártsak az ügynek. Baráti érdeklődését melegen köszönve régi rokonszenvvel üdvözli tisztelő igaz híve Jászi Oszkár."

A következő levélváltás 1922 januárjából való. Emil Isac január 1-i levele:

"Kedves jó Uram, Igen rég nem beszélgettünk egymással, egymásról. Sajnos nekem annyi sok dolgom volt, hogy képtelenség lett volna sokat írnom. Most azonban a finish felé, amikor elhatároztam, hogy visszalépek a hivatali működéstől, s hosszabb időre újra visszatérek Svájcba. Remélem megalkalmával fel fogom kereshetni Önt, bár nagyon szerettem volna, ha Ön idehaza megtisztelt látogatásával.

Az újabb politikai konstellációk elszomorítók. Az oligarchia nagyon tartja magát és egy pár semmirekellő mindég akad, aki à canto: »democratie« felajánlja szolgálatait. Amit régebben is mondtam Önnek, ma is fenntartom: az ujjamon fel tudnám sorolni azokat, akik nemesül progresszívek voltak. Sajnos, az itteni u.n. nagyon progresszívek között is elég akad, aki megtagadta a múltját és utálatosan behódolt a divatos budapesti kurzusnak. Ezeket még jobban kell megvetnünk.

Igen szépnek találtam az Ön cikkét a dunai kultúrák federációjáról és utólagos beleegyezése reményében, utilizáltam az Ön szép cikkét. Nekem ugyan kevés reményem van ahhoz, hogy a mai román és magyar generáció meg tudja valósítani ezt a kulturális solidaritást. De talán a jövőben.

Úgy hallom, hogy Giesswein Sándor le akarna jönni Romániába. Kérem, közölje velem, természetesen nagyon diszkrétül, hogy az ő lejövetelét halassa el tavaszig. Az okát később, talán személyesen fogom Önnek közölni.

És most engedje meg, hogy konventionális módon Önnek és barátainknak sok szép és kellemes esztendő kívánjon szeretettel és becsüléssel híve Emil Isac."

Jászi cikke a dunai kultúrföderációról a *Bécsi Magyar Újság* 1921. december 25-i számában jelent meg (*A dunai kultúrszövetség jövője*). 1922. január 8-i kelettel válaszol Isacnak:

„Kedves és tisztelt Barátom, szíves újévi jókívánságait hálásan köszönöm és melegen viszonzom. Szép cikke a B. M. Újságban is nagyon megörvendeztetett. Nem lehetne-e a *Dunai Kultúrszövetség* tervét realizálni? Tíz jó román, tíz jó magyar kultúrember ugyanennyi csehszlovák és jugoszláv egyelőre még volna...

Sajnálom, hogy elhagyja Erdélyt hacsak átmeneti időre is. Egy megbízható bajtársal kevesebb azon a szép vajudó földön. Viszont örvendek annak a kilátásnak, hogy Bécsben találkozhatunk.

Addig is melegen üdvözli tisztelő igaz hive Jászi Oszkár

Üzenetét Giesswein Sándorral közölni fogom.“

Isac szép cikke a *Bécsi Magyar Újság*ban, az 1922. január 5-én megjelent *Levél egy emigrált magyar kollégához* címmel Hock Jánoshoz intézett nyílt levél meleg szolidaritási nyilatkozat a magyar baloldali emigráció mellett.

1922. február 21-i kelettel írt néhány soros levelével Isac megköszöni Jászi kondoleáló sorait, melyek bizonyára Isac édesanyjának halála alkalmából íródtak.

Ezután már csak egy levelet találtunk Isactól Jászi papírjai között. A 18.08 keltezéssel ellátott, feltehetően 1922-es levelet:

„Kedves és szeretett Uram, Mindent megteszünk az Ön sógora érdekében, akit szerencsém volt ma megismerni. Arra kérem azonban, ha teheti, jöjjön le hozzánk — baráti szíveket és kezeket fog találni. Feltétlen jó sikert várok az Ön idejövételétől, és ha úgy gondolja, hogy lejöhet, kérem értesítsen róla.

Igaz tisztelettel és szív. üdv. Emil Isac.

NB. Az egész ügy teljesen rendben van.“

Ez idő tájt Jászi sógora, az akkor emigrációban élő Madzsar József sűrűn tett látogatásokat az utódállamokban, főleg a *Bécsi Magyar Újság* terjesztésével kapcsolatos tárgyalások céljából.

Ezzel befejeződik a fennmaradt levelek sora, ami nem jelenti Jászi és Isac kapcsolatának megszakadását. Jancsó Károly (aki egy időben Bukarestben élt, és a *Bécsi Magyar Újság* munkatársa volt) egy 1923-ban Jászihoz írt leveléből tudjuk, hogy Jászi amerikai utazását messzemenően támogatták a román vezetők, s hogy Goga felajánlotta számára az útlevelet és az amerikai vízumot. 1925-ben Jászi kikerült Amerikába, és az itteni levélangyban már nem találtunk több Isac-levelet.

Az eddigiekből is kiderül azonban az, hogy a román—magyar kapcsolatoknak igen termékeny szakasza vár még feltárássra Jászi személye körül.

Az Isac-levelek egy részét Litván György bocsátotta rendelkezésemre, amiért itt mondok köszönetet. A Jászi-levelek szövegéért a kolozsvári Isac-múzeumnak tartozom hálaul.

BALÁZS SÁNDOR

Dimitrie Gusti és az Erdélyi Fiatalok

A két világháború közötti Romániában magyarul megjelent folyóiratok leg-többjé az jellemezte, hogy általában valamilyen *mozgalom* szövetsége volt. A köré-jük főzárkózó eszmetársak tevékenysége nem merült ki a lapszerkesztésben, a sajtóorgánumban terjesztett célkitűzéseknek megfelelően más természetű *szervező* tevékenységet is folytattak, a lapok kiadványokat jelentettek meg, az olvasótábor-t akciókra buzdították, és így tovább. Ez jellemezte egyebek között az *Erdélyi Fiata-lok* néven ismert csoportosulást is.

Általában a szociológia és a nemzetiség szociográfia s ezen belül a Gusti-féle nemzetiségismeret, valamint a szociográfiai magyarságvizsgálat kapcsolata szem-pontjából az *Erdélyi Fiatalok* szervezkedése különleges helyet foglal el: ez volt az a folyóirat, amelynek tevékenységében a Gusti-hatás a legközvetlenebbül érvénye-sült, s amely a szerkesztésben, a mozgósító munkában (a falusegítésben), az akciók megszervezésében (a faluszemináriumokon) és a *Falufüzetek* sorozatkiadványban egyaránt a szociológiai fogantatású megismerést szolgálta.

A Gustiék irányában jelentkező rokonszenv és az ifjúsági szervezkedés fő célkitűzése közötti harmonikus egység magától értetődő volt: a falu felé fordulás eszméje határozta meg a mozgalmat, s ezzel rokon, a gyakorlatban is érvényesített eszmére lettek a bukaresti iskola működésében. Az *Erdélyi Fiatalok* egész önmeg-